

Boek-, Courant- en Handelsdrukkerij
A. REIMAN Jr.

Amsterdam-C.
Joden Breestraat 103
Telefoon 47669

No. 8

AUGUSTUS 1945

PRIJS 35 CENT

MAANDBLAD SPARTACUS

Inhoud:

De begrippen Macht en Heerschappij.
De wetenschap in dienst van de vernietiging.
Naar nieuwe vormen van Bedrijfsbeheer.
Het zieke Kapitalisme. (Vervolg).

COMMUNISTENBOND SPARTACUS

Redactie:

TJEERD WOULDSTRA

Administratie:

UITGEVERIJ „DE VLAM”
Utrechtschestraat 44
Amsterdam-C.

Abonnementsprijs :

per kwartaal f 1.05
per jaar f 4.20

Postgiro :

No 303817
t.n.v. J.C.J.Menist-Raapis, A'dam

**Van Slavenmaatschappij
tot Arbeidersheerschappij**

DE BEGRIPPEN MACHT EN HEERSCHAPPIJ.

Inleiding.

Wij vragen ons af, hoe het eigenlijk komt, dat de in maatschappij-verband levende mensen zich over 't algemeen in een bepaald orde-systeem schikken. De onderworpenheid is zo vanzelfsprekend bij verreweg het grootste deel der maatschappij-leden, dat ze zich zelfs over de herkomst en het wezen van het alledaagse verschijnsel, dat wij het uitoefenen en erkennen van het heersersrecht noemen, geen rekenschap meer geven.

Natuurlijk zijn er uitzonderingen. Er komen mensen voor, die we over het algemeen als a-sociaal aanduiden, omdat ze, gemeten aan de normale maatstaf, afwijkingen vertonen, die ons als ziekelijk of zelfs als misdadig voorkomen. Wij spreken dan van een abnormaal type en kunnen hem, in verband met dit onderzoek, buiten beschouwing laten. De kring der werkelijk a-socialen is waarschijnlijk veel kleiner dan we over het algemeen aannemen en omvat wel voor het grootste deel de groep der gevaarlijk krankzinnigen. Want ook de misdadiger kan slechts hoogst sporadisch als rechtsverkrachter „van natuur” worden beschouwd. Zijn misdadige neigingen en zijn conflicten met de maatschappij zijn in de meeste gevallen de gevolgen van de zinloosheid en de onzinnigheid waarop de geldende rechtsorde berust.

Er is nog een andere groep, die het wezen van en de beschikking over de machtsaanspraken en de machtsuitoefening niet als vanzelfsprekend ondervindt en die er zich niet zonder tegenspraak in schikt. In dit geval vindt de twijfel aan de waarde vastheid en duur van de geldende machtsbegrippen zijn grond in een kritische kijk op de maatschappij, die uit de inwendige tegenstellingen van het systeem haar voedsel ontvangt. Maar ook deze groep der bewuste twijfelaars en revolutionairen, dat wil dus zeggen van die mensen, voor wie machtsaanspraak en heerschappij geen vanzelfsprekende, onveranderlijke, door de natuur gegeven voorstellingen zijn, is naar verhouding klein.

De massa van alle mensen en van alle klassen aanvaardt de alom aanwezige macht, de navolging van de door deze macht uitgevaardigde en beveiligde rechtsnormen en de navolging van de door haar gegeven bevelen als iets zo vanzelfsprekends, dat het hun niet eens meer bewust wordt. Slechts bij grote conflicten, die de maatschappij en de historie vertonen, in catastrophes en revoluties, ondergaat de bestaande machtsverhouding een door alle leden der maatschappij gevoelde, radicale verandering. Zij

maakt dan plaats voor een nieuwe machtsverhouding, een op machtsaanspraak berustende heerschappij-vorm, die — meest in naar verhouding korte tijd — alle eigenschappen van een algemeen geldende wetgeving krijgt en door allen als vanzelfsprekend, minstens als noodzakelijk aanvaard wordt.

Wij willen in dit verband niet direct, of liever nòg niet, ons bezighouden met de wisseling der heerschappijvormen, maar met de begrippen macht en heerschappij als begeleidingsverschijnselen van de maatschappelijke ontwikkeling, hoe ook deze heerschappijvormen bij het wisselen der tijden geweest mogen zijn. Het gaat hier eenvoudig om de macht over anderen, steeds door een minderheid over de overgrote meerderheid uitgeoefend.

Door duizenden jaren van de maatschappelijke geschiedenis heen hebben theologie en filosofie getracht de begrippen macht en heerschappij, hun afkomst en hun recht, te motiveren. Zij hebben geloofd de oorsprongsbronnen van het machtsbegrip buiten de materiële verhoudingen te moeten zoeken. Al te duidelijk dragen deze pogingen het stempel van een rechtvaardiging der bestaande verhoudingen. Zij zijn in wezen conservatief, want ze zoeken het bestaande door rechtvaardiging te behouden. Bij alle wisselingen in de filosofische systemen — dragen ze bijna alle dit merk, dat zonder onderscheid alle theologische pogingen karakteriseert, en wel ook dan, wanneer de betreffende filosofie in de aangewende begrippen iedere betrekking tot bovennatuurlijke krachten vermijdt. Een rechtvaardigingspoging der bestaande machtsverhoudingen kan niets anders tot doel hebben, dan de geldende orde het getuigenis van „eeuwige geldigheid" te willen verschaffen. Eeuwig kan in de zin van deze verklaringen — die in waarheid niets verklaren — slechts de geest zijn. Maar de geest is volgens theologische opvattingen van god. Goddelijk moet het wezen der heerschappij zijn, of het moet, in de zin der filosofie, een eeuwiggeldene zedenwet inhouden, om voor alle tijden bestendigheid te hebben. En als de wisseling van de rechtsorde en de heerschappij de onhoudbaarheid van zulke verklaringen bewijst, dan moeten theologie en filosofie zich op de formule terugtrekken, dat wel de uiterlijke kentekenen der macht wisselen kunnen, dat echter macht als zodanig en gehoorzaamheid aan de macht-als-zodanig, eeuwig zijn. Wij noemen deze poging van een materieel ongebonden interpretatie van het machtsbegrip (ze is geen interpretatie, want ze verklaart een onbekende grootheid door een andere onbekende grootheid) idealistisch, of ook wel metaphysisch. Idealistisch, omdat ze aan het begin, aan de oorsprong aller ontwikkeling (dikwijls erkent ze de ontwikkeling niet eens) de idee, dwz. de geest stelt. Metaphysisch nog in de meeste gevallen, omdat ze geest de attributen der bovennatuurlijke, goddelijke herkomst toedicht. Zo filosofeert de zgn. geesteswetenschap, zo predikt de

theologie over de materiële orde der dingen, waarbij ze deze materiële orde, de strijd der klassen, de strijd met de natuur om het dagelijks brood, slechts als een uiterlijk begeleidingsverschijnsel en niet als het wezenlijke, niet als het grondprincipe van alle menselijk leven beschouwen. Zo ontstond ook de filosofie der ellende, want de ellende der mensen laat zich niet loochenen, ze moet een „diepere" zin inhouden, ze moet een goddelijke oorsprong hebben, zoals ook de heerschappij, en er moet een loon buiten deze zichtbare wereld zijn voor de ellende in dit jammerdal. Tegen deze „philosophie der ellende" schreef Karl Marx „de ellende der filosofie".

Wat is het wezen van macht en heerschappij? Zij zijn er, wij voelen ze dagelijks en ieder ogenblik. In hun minste symbolen vervullen ze de mensen met respect, met angst. Ieder, die de opvoeding van het heersende systeem genoten heeft, en niet door het leven en door studie revolutionair geworden is, die echter ook niet tot de groep der heersers behoort, siddert min of meer voor de officiële verordeningen en voor de dragers van de macht. Hoe komt het, dat enkele geuniformeerde ambtenaren in staat zijn tegen een groot aantal demonstrerende mensen met succes op te treden? Is het alleen de angst voor de wapens? Of is het de tot gewoonte geworden onderworpenheid aan de heerschappij en haar symbolen en vertegenwoordigers?

Als we als het doel der arbeidersbeweging het veroveren van de macht door de arbeidersklasse en het uitoefenen van de macht door vrije en gelijke producenten kenschetsen, dan moeten we er ons rekenschap van geven, welke macht dit zijn zal, uit welke bronnen zij gevoed en in welke vormen ze uitgeoefend zal worden. Macht en heerschappij zijn historische begrippen. Wij kunnen ons het toekomstbeeld der arbeidersmacht niet voorstellen, laat staan met vol bewustzijn en met aanwending van onze revolutionaire theorie en practijk het proletariaat het wezen van deze strijd-om-de-macht en zijn uitoefening voor ogen houden, zonder onszelf allereerst de historische oorsprong der heerschappij en daarmee haar begrip bij het wisselen der tijden voorgesteld te hebben.

Wij gaan ervan uit, dat alle maatschappelijke verschijnselen berusten op de voorwaarden, waaronder de mensen de voor hun leven noodzakelijke goederen vervaardigen. Met de verandering dezer voorwaarden, waarin zich ook de ontwikkeling van de productiekrachten voltrekt, ontstaan en vergaan de organisatievormen van de menselijke samenleving. Daarbij gaat het niet om een eenzijdige verhouding tussen inhoud en vorm, dat betekent, tussen de materiële levensvoorwaarden en de formele structuur van de samenleving. Zo zeker als de formele structuur groeit uit het materiële leven, dat de mensen leiden, zo zeker is het ook, dat een zo ontstane structuur zelf materiëel karakter krijgt en daarmee zelf tot oorsprongsbron van nieuwe ontwikkeling wordt.

Zoals met alles hebben we ook hier met een voortdurende wisselwerking te maken. Maar het uitgangspunt, van waaruit alle verschijnselen van het maatschappelijk leven hun drijfkracht verkrijgen, blijven: aard en ontwikkelingsgraad der materiële levensvoorwaarden, waaronder de maatschappij produceert en consumeert.

Als we vaststellen, dat het begrip der heerschappij de actieve onderwerping van het maatschappelijk geheel aan zekere normen moet zijn, dan hebben we daarmee het uiterlijk verschijnsel van een maatschappelijke handelwijze aangeduid zonder over haar wezen en haar ontstaan ook maar iets gezegd te hebben. Want we weten er nog niets van, waarom deze normen, geschreven of ongeschreven wetten, conventies en voorstellingen, het bewustzijn der mensen met een gevoel van verplichting vervullen. Wij weten er nog niets van, waarom personen of personengroepen, die slechts een minderheid, meestal een naar getal zeer geringe minderheid van de maatschappij vormen, de grote massa haar wil opleggen kunnen. Wij weten er nog niets van, waarom de massa volgt en we hebben er ook nog geen ervaring van, hoe het eigenlijk zou kunnen gebeuren, dat zij macht uitoefent. Dat zij haar besluiten tot wet maakt, dat de maatschappelijke productie aan haar wil onderworpen wordt. Wij voelen wel, dat hier verschillende machtsbegrippen aanwezig moeten zijn. Wij voelen, dat arbeidersmacht en de macht van de gehele voorbije historie, zoals ook de macht van de tegenwoordige tijd, op geheel verschillende gronden berusten moet, of — beter — volkomen een verschillend doel dienen moeten. Wij voelen het, en het schijnt ons noodzakelijk het historische begrip van macht en heerschappij, dat betekent het ontstaan van macht en heerschappij en hun wisselwerking met de voorwaarden, waaronder de maatschappij voor haar levensonderhoud werken moet, nader te leren kennen. Wij kunnen geen genoegen nemen met te zeggen, dat heerschappij macht tot bevelen en gehoorzaamheid betekent. Want deze verklaring is geen verklaring. Wel kunnen we zeggen, dat onder de begrippen macht en heerschappij in eerste instantie verstaan wordt de politieke en rechterlijke wetten, waaronder de maatschappij tijdens een bepaalde periode leeft. Maar deze nadere kenschetsing van ons thema geeft ons slechts een aanknopingspunt voor dat, wat we als zichtbare en steeds voelbare uitingen van macht te zien en te onderzoeken hebben. Het is ons duidelijk, dat het in de politiek-rechterlijke uitingen van macht slechts om zekere uitdrukkingvormen van een dieperreikende afhankelijkheid gaat. Zo kunnen we over het machtsbegrip van de burgerlijke maatschappij wel zeggen, dat in haar de macht tot uitdrukking komt in bepaalde constitutionele vormen, zoals bv. parlementen en dergelijke. Maar waarom de macht onder andere zo tot uitdrukking komt, waarvan deze machtsinstituten (voorzover ze in 't geheel nog beslissende machts-

instituten zijn) hun positie ontvangen hebben, welke dieperreikende afhankelijkheid het onnoemlijke respect van het publiek voor een geuniformeerden politie-agent ontstaan liet en in het leven houdt, hierover weten we nog niets als we aan de politiek-rechterlijke competentie der machtsuitoefening denken.

Als we de veranderingen beschouwen, waaraan de politiek-rechterlijke macht in het verloop der geschiedenis onderhevig was, dan valt ons als het meest wezenlijke kenmerk op, dat het ontstaan en vergaan van zekere heerschappijvormen overeenstemmen met de veranderingen, die zich in het productiesysteem voltrokken. Zo kunnen we ten eerste in het algemeen zeggen, dat de zgn. antieke wereld, dwz. de wereld van de klassieke oudheid, voor de verzorging met voor het leven noodzakelijke goederen in wezen berustte op slavenarbeid. De ontwikkeling van de primitieve levensverhoudingen van de historisch-bekende eerste periode der mensengeschiedenis tot aan de eeuwen der voor-Aziatische, Egyptische en Grieks-Romeinse grote politieke stelsels, wordt begeleid door de altijd sterker toename van de door slavenarbeid voortgebrachte productie en diensten. Het ontstaan van de imperia der klassieke oudheid met de hulp van de onderwerping van vreemde gebieden heeft als voorwaarde, dat in het in die tijd tot macht gekomen land een verdeling der maatschappelijke arbeid tussen mannen en vrouwen, soldaten en niet-soldaten, vrijen en niet-vrijen, leiders en volgelingen, ontstond. Deze verdeling van de maatschappelijke arbeid begeleidt, in wisselwerking, de ontwikkeling der productiekrachten en der eigendomsverhoudingen. De onderwerping van vreemde gebieden, hun administratie en exploitatie heeft als voorwaarde, en ontwikkelt verder, de arbeidsverdeling, de verhoging van de maatschappelijke productiekrachten en de differentiatie der eigendomsverhoudingen. Ze eist ook in het bijzonder het ontstaan en de verbreiding van een laag van administratieve en rechterlijke functionarissen. Zij eist altijd massaler werkprestaties voor de verzorging van de onproductieve lagen van soldaten, ambtenaren en priesters, die slechts mogelijk is op de grondslag van de slavenarbeid. Wij zullen later nog zien, tot welke bijzondere vormen van politieke heerschappij dit voeren moest. Hier interesseert ons vóór alles het verband tussen de maatschappelijke verdeling van de arbeid, de ontwikkeling der productiekrachten en eigendomsverhoudingen enerzijds en die der politieke machtsuitoefening anderszijds.

Allereerst stellen we de vraag, waarvan ieder wetenschappelijk maatschappij-onderzoek moet uitgaan en waarvan de beantwoording, ook in ons geval, de opheldering van het begrip heerschappij of machtsuitoefening brengen moet, namelijk op welke manier de verschijnselen van het maatschappelijk proces van elkaar afhankelijk zijn. Duidelijker gezegd: Is de politieke heer-

schappijvorm, dwz. de formele uitdrukking, die de machtseigendom vindt, bron der maatschappelijke veranderingen, of is de formele orde, de politieke wetgeving, een resultaat, een uitdrukking der op dat ogenblik heersende materiële verhoudingen, dwz. van de maatschappelijke verdeling van de arbeid, van de ontwikkeling der productiekrachten, der eigendomsverhoudingen waaronder zij werken? En een tweede vraag staat daarmee in nauw verband: Voltrekt zich het maatschappelijk proces slechts in tegenstellingen, dat betekent, in een voortgezette strijd tussen bezit en bezitloosheid, tussen macht en machteloosheid? Of wordt de ontwikkeling der maatschappelijke geschiedenis in wezen gekenschetst door een harmonie van de samenleving, de verzoening van de onloochenbare tegenstellingen, door een, alle tegenstrijdigheden overkoepelende idee van goddelijke of niet-goddelijke herkomst, van de liefde of van de rechtvaardigheidsgedachte? Of bevat en ontwikkelt het maatschappelijk proces met de aanwezige tegenstellingen gelijktijdig en als gevolg, de opheffing der tegenstellingen tot een hogere eenheid, die, ofschoon ze alle tegenstrijdige elementen bezat, toch meer is dan de mechanische samenvoeging der tegengestelde elementen?

Om ons standpunt en onze methode ondubbelzinnig duidelijk te maken en daarmee ook antwoord te geven op de vraag, wat het wezen van het machtsbegrip is, moeten we deze vragen beantwoorden. Dat wij reeds nu hierop ingaan, wil niet zeggen, dat aan de beantwoording van de vraag niet een overzicht van het historische materiaal, dwz. van de opgedane ervaring, zou moeten voorafgaan. Integendeel, elke conclusie, die wij trekken, moet het resultaat zijn van ervaring. Maar doel en omvang van dit geschrift dwingen tot beknoptheid. Het doel is, de strijdende arbeidersklasse een op de historie gegrondvest politiek perspectief te bieden voor de tijd na de succesvolle beëindiging van de strijd om de macht. De hiervoor gekozen brochurevorm is noodzakelijk door de tijdsomstandigheden, die ons dwingen, studies en discussiemateriaal in de beknopte vorm van een politiek strijdgeschrift te laten verschijnen. En de hiervoor gekozen methode van het historisch onderzoek van vroegere en tegenwoordige machtsverhoudingen dient niet als bewijsvoering voor de juistheid van onze principiële opvattingen, of als bewijsvoering voor de doelmatigheid der door ons aangewende methode. De historische terugblik en het onderzoek zullen integendeel in dienst staan van het inzicht in een maatschappelijk en politiek strijdprogramma. Dit strijdprogramma luidt: **VEROVERING EN UITOEFENING VAN DE MACHT DOOR VRIJE EN GELIJKE PRODUCENTEN;** het luidt: **COMMUNISME!!**

De arbeidersklasse ziet, voor zover zij ontwaakt is tot klassebewustzijn, in het communisme de enige weg naar de bevrijding der wereld. Maar zij — en nog meer haar tegenstanders — zijn

geneigd in het communisme niet veel meer te zien dan een verlangen, een onvervulbaar ideaal, een utopie. Tegenover deze, naar onze mening, volkomen verkeerde opvatting, zetten wij het onderzoek van de historische noodzakelijkheid, krachtens welke de ontwikkeling van de maatschappelijke productie- en machtsverhoudingen de communistische oplossing als de enig mogelijke voor de overweldigende meerderheid der mensen afdwingt, hetzij dan, dat men genoeg zou willen nemen met de ondergang van de menselijke maatschappij in het barbarisme.

De historische ervaring, waarop onze overtuiging en de methode van ons onderzoek berusten, beantwoordt de bovengestelde vragen als volgt:

De politieke organisatievorm der maatschappij berust steeds, zoals alle verschijnselen van de zgn. maatschappelijke bovenbouw, op het fundamentele proces, waaraan de strijd der mensen met de natuur om het verkrijgen van hun levensonderhoud, onderworpen is. In dit proces voltrekt zich de verdeling van de arbeid en de splitsing van de gemeenschap in bezitters en niet-bezitters, in uitbuiters en uitgebuitenen. Deze grondslag is niet stationnair. We noemen deze geen fundament, maar een fundamenteel proces, want voortdurende veranderingen, voortdurende verhogingen der krachten en voortdurende ineenstortingen, begeleiden hem en drijven hem. De golfslag van deze ontwikkeling is gedurende vele eeuwen van maatschappelijke geschiedenis van bijna onmerkbaar beweging geweest. Soms, zoals b.v. in de tweede helft van de 19e eeuw en in 't begin van onze eeuw, beweegt zich de ontwikkeling in een stormachtig tempo. De veranderingen en de wisselingen van het ontwikkelingstempo, van dit fundamentele proces, komen steeds tot uitdrukking in de politieke bovenbouw, hoewel niet altijd direct. Vaak voltrekt zich in de maatschappelijke bovenbouw, dus vooral in de politieke wetgeving, de verandering veel later, dikwijls zelfs zo laat, dat zij haast als achterhaald beschouwd kan worden. Zo was de verovering van de politieke macht door de Franse bourgeoisie in de Franse revolutie en in de latere burgerlijke revoluties slechts een naspel van de geschiedenis. Want de commandoposten van de werkelijke maatschappelijke macht waren reeds lang veroverd. Die posten hadden de commandanten der kapitalistische productie in handen, die met het trommelvuur van hun warenproductie de laatste bastions van feodale productieverhoudingen al lang kapotgeschoten hadden. Maar het zou verkeerd zijn te denken, dat ons antwoord, dat over de beheersende betekenis van de materiale ontwikkeling der productieverhoudingen ook voor de veranderingen in de maatschappelijke bovenbouw geen twijfel laat, geen ruimte bieden zou voor de betekenis der politieke wetgeving als ontwikkelingsbron. De politieke machtsorde, die altijd berust op de machtsorde der productieverhoudingen, is ook van haar kant als ontwikkelingsbron te beschouwen. De politieke machtsorde kan

bevorderend en remmend, ook in de productieverhoudingen, zelf ingrijpen. Zoals het maatschappelijk zyn het bewustzijn bepaalt, maar een zo ontstaan bewustzijn ook zelf betekenis als uitgangspunt van nieuwe ontwikkeling, dus als materiële macht krijgen kan, zo komt ook de politieke machtsverhoudingen dezelfde geschiedenis-makende betekenis toe, ongeacht hun afhankelijkheid van de materiële productieverhoudingen en voorwaarden.

En ons antwoord op deze vraag bevat gelijktijdig het antwoord op de volgende. Alle ontwikkeling voltrekt zich in tegenstellingen, in de tegenstellingen tussen bezit en niet-bezit, tussen kracht en zwakte, in de tegenstellingen tussen de geslachten en generaties. En over deze tegenstellingen koepelt zich geen goddelijke eenheid of de eenheid van de idee. In de menigvuldigheid der verschijnselen manifesteert zich de eenheid der materie en haar ontwikkeling. Tegenstelling, tegenstrijdigheid, klassenstrijd, bezit en bezitloosheid, zij bevatten naast hun tegenstrijdigheid de voortdurende wisselwerking, die alle verschijnselen in de natuur en maatschappij kenschetst. Deze wisselwerking sluit een eenzijdige, mechanische afhankelijkheid uit, zij omvat met al zijn tegenstrijdigheden de eenheid van het maatschappelijk proces. Het is de eenheid van het maatschappelijk proces, die ons aanleiding geeft, de blik op de toekomstige machtsorde van de arbeidersdemocratie en haar historische gebondenheid aan het verleden en het tegenwoordige te richten. Van deze arbeidersdemocratie scheidt ons de sociale revolutie. Revolutie en strijd om de macht, die de tegenwoordige maatschappij uit haar voegen rukken en de arbeid en het denken de principieel-nieuwe, de communistische richting geven zullen, hebben hun wortels in dezelfde maatschappelijke bodem, waarop tot nu toe klasse-onderdrukking en uitbuiting gegroeid zijn. De rijkdom, waarmee de arbeidersmacht der toekomst de menselijke behoeften bevredigen kan, heeft in de voorbije ontwikkeling zijn productieve en technische voorwaarden verkregen. Deze voorwaarden, die uit de boeien van een door het kapitalisme beheerste maatschappij bevrijd worden, maken nu reeds de voorstelling van een communistische toekomst, tot een reëel-politieke gedachte.

Bovenstaand artikel is de inleiding van de binnenkort verschijnende brochure van „Slavenmaatschappij tot Arbeiders-Heerschappij”.

De wetenschap in dienst van de vernietiging

Vanaf de oudste tijden is de wetenschap niet alleen gebruikt om de heerschappij van den mens over de natuur te vestigen, maar ook om de overheersing van de ene groep van mensen over de andere tot stand te brengen en te verzekeren. Vanaf de uitvinding van de catapult door Archimedes, het buskruid door Schwartz,

tot aan de vervaardiging van de atoombom is het niet anders geweest. Zoo diende de wetenschap niet slechts de productie, maar ook de vernietiging. Wanneer we de rol van de wetenschap in de maatschappij nagaan, mogen we dit verschijnsel zeker niet over het hoofd zien.

Onder de beoefenaars van de natuurwetenschap treft men alle politieke opvattingen en maatschappelijke stromingen aan. Naast heftige nationalisten en militaristen heeft men hier internationalisten en pacifisten. De bezittende klasse, die de ontdekkingen der natuuronderzoekers in toepassing brengt, houdt echter geen rekening met hun bijzondere overtuigingen. Het dynamiet, uitgevonden door Nobel, die het initiatief nam voor de naar hem genoemde prijs voor de vrede, was bestemd om te dienen in de mijnbouw. De oorlogsindustrie heeft echter niet geaarzeld deze uitvinding in toepassing te brengen, zodat de vredesprijs thans gekoppeld is aan de naam van hem die één der krachtigste oorlogswapenen voortbracht. De onderzoekingen van de echt-paren Curie en Joliot-Curie leidden niet slechts tot de ontdekking van het radium en van de kunstmatige radioactiviteit, zo belangrijk in de strijd van den mens tegen de dood, maar konden direct gebruikt worden voor de uitvinding van de atoombom, doordat zij de bereiding van radioactieve stoffen leerden, de eigenschappen en toepassing van hun straling, deden kennen. Het echtpaar Joliot-Curie heeft bovendien een niet onbelangrijk aandeel gehad in de onderzoekingen betreffende de splitsing van uranium. — Wie heeft niet in deze oorlog gebeefd voor de toepassing van het bacterie-wapen, dat aan de oorlogsindustrie ter beschikking werd gesteld op hetzelfde moment dat de geneeskunde de bacteriologie leerde hanteren om ziekte en dood te bestrijden? Het is het onafwendbare lot van alle strijders tegen de dood, voor de vooruitgang der mensheid, dat zij tegelijk voor de vernietiging werken. Onafwendbaar althans onder kapitalistische verhoudingen. Want het is juist de grote taak van het proletariaat deze noodlottige tegenstelling op te heffen.

Maar het is niet alleen zo, dat het kapitaal de wetenschap voor oorlogsdoeleinden misbruikt, zij wordt ook bewust aan het werk gezet ten behoeve van de vernietiging. De uitvinders van strijdgassen, de vervaardigers van de atoombom wisten waarvoor zij werkten even goed als Archimedes wist, met welk doel hij de catapult ontwierp. Deze onderzoekers nemen deel aan de strijd om de heerschappij van de kapitaalsgroep, in wier dienst zij zijn getreden. En zij doen dit zonder aarzeling, zonder terug te schrikken voor de gevolgen van hun daden, zoals ook de anderen, die hun krachten ten dienste hebben gesteld van de oorlogvoering.

Zo werkt de wetenschap niet slechts voor de productie, maar ook voor de vernietiging, gewild of ongewild. En omgekeerd werken ook de oorlogsbehoeften op de ontwikkeling der weten-

schap terug. De snelle ontwikkeling van de atoombom is niet het enige voorbeeld. De ontdekking van het nieuwe geneesmiddel, het peniciline is een ander. En zo zijn er dozijnen, andere te noemen. We denken slechts aan de ontwikkeling der chemische industrie voor het maken van synthetische producten, aan de ontwikkeling van de benzinemotor en in verband daarmee van het luchtvaartverkeer in de vorige oorlog, aan de ontwikkeling van de draadloze telegrafie, enz. Vaak worden in de oorlog uitvindingen gedaan of verbeterd, die dan later, als de oorlog achter de rug is, dienstbaar worden gemaakt in de normale productie. Zo dient de productie de vernietiging en de vernietiging de productie; de wetenschap dient beide en zuigt uit beide haar inspiratie en kracht. Duidelijker dan ooit tekent zich hier de onverbreekelijke eenheid van het kapitalisme af, waaraan niets en niemand ontkomt.

Dit verband tussen productie, vernietiging en wetenschap is onverbreekelijk in het kapitalisme. En in zijn bijzondere vormen draagt het het stempel van dit maatschappelijk stelsel. In het kapitalisme was de oorlogvoering steeds een functie van de staat, niet van het particuliere kapitaal. En zo gelden voor de wetenschap in dienst van de vernietiging andere bewegingswetten dan voor de wetenschap in dienst van de vredesproductie. De particuliere kapitalist kan een uitvinding toepassen of niet toepassen, al naar dit hem het voordeligst schijnt. Heeft hij kort geleden nieuwe machines gekocht, dan zal het vaak voordeliger zijn een nieuwe uitvinding in de doofpot te stoppen dan hem in praktijk te brengen. De oorlogvoerende staat echter is niet alleen gedwongen de uitvindingen toe te passen, hij moet ze ook stimuleren. De industrie, die de staat van oorlogsbehoefte voorziet kan in sommige gevallen belang hebben bij een rekken van de strijd, bij de levering van minderwaardig materiaal tegen hoge prijzen, de staat zelf kan niet anders verlangen dan het beste van het beste. En de concurrentie is hier zeer scherp. Een machine kan lange tijd de concurrentie volhouden tegen een ander, iets verbeterd type. Oorlogsmateriaal, dat in kwaliteit achter staat bij dat van den tegenstander, gaat de onvermijdelijke en onmiddellijke vernietiging tegemoet. Zo moet de oorlogvoerende staat niet alleen de kwantiteit van de productie tot in het grenzeloze opvoeren, niet alleen iedere nieuwe uitvinding onmiddellijk in toepassing brengen, zij moet ook het wetenschappelijk onderzoek tot de uiterste krachtsinspanning aanzetten. De Amerikaanse staat besteedde twee milliard dollar om de vervaardiging van de atoombom mogelijk te maken. Deze belegging is niet alleen rendabel gebleken, daar een verkorting van de oorlog met niet meer dan acht dagen reeds een besparing van twee milliard betekent, maar bovendien verzekert de uitvinding aan het Amerikaanse kapitaal de wereldheerschappij. Dit geldt althans zolang de uitvinding niet in andere landen wordt her-

haald of voorbijgestreefd. Naast de geweldige stimulans die van de oorlogvoering uitgaat voor de ontwikkeling van de wetenschap staat direct een andere tendenz: het remmen van haar ontwikkeling door het geheimhouden der resultaten. Iedere industrie die werkte in dienst van een kapitaalsmacht had haar fabrieksgeheimen, die voor de oorlogsproductie van wezenlijke betekenis waren. Tekenend in dit verband zijn de achtereenvolgende uitlatingen van President Truman betreffende de atoombom: eerst de verzekering dat in Amerika, het land van de vrije wetenschap, na de oorlog het geheim zou worden geopenbaard en enkele dagen later de verklaring, dat Amerika er niet aan dacht dit geheim prijs te geven. Echter, dergelijke nationale monopolies kunnen zelden lange tijd gehandhaafd blijven. De uitvinding is te belangrijk, dan dat andere kapitaalsgroepen in hun achterstand zouden kunnen berusten en daar alle steunen op dezelfde algemene resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek duurt het niet lang, of hij wordt elders herhaald. Daarom is het voor het overwinnende kapitaal van het grootste belang zijn tijdelijke voorsprong tot het uiterste uit te buiten en tevens een herhaling van de uitvinding in andere landen zoveel mogelijk te voorkomen. De tegenstellingen tussen de kapitaalsmachten werden hierdoor toegespitst en tevens ontstaat hierdoor de neiging de wetenschap in zijn geheel — en niet slechts de directe technische uitvinding — tot een nationaal monopolie te maken. Het Amerikaanse kapitaal heeft steeds zeer bewust in deze richting gewerkt, o.a. door stelselmatig alle grote geleerden uit de gehele wereld naar zich toe te halen. Het is te verwachten, dat deze tendenz thans na de eerste toepassing van de atoombomkracht nog in hoge mate zal worden versterkt. Hierdoor berooft het Amerikaanse kapitaal de wetenschap van andere landen niet alleen van alle productieve krachten, maar tegelijk is het in staat alle daar gegroeide kennis en tot ontwikkeling gekomen methoden in zich op te nemen, terwijl het de eigen wetenschappelijke veroveringen voor vreemde ogen kan beschermen. Niet voor niets is Amerika het paradijs der geleerden.

Zo wordt in de oorlog het wetenschappelijk onderzoek ontzaglijk gestimuleerd, maar tegelijk door de staat gemonopoliseerd. Het eerste verschijnsel verklaart ten dele de bereidwilligheid waarmee de meeste geleerden hun krachten in dienst van de oorlogvoering stellen. Terwijl de oorlog voor de mensheid in het algemeen slechts vernietiging betekent, betekent hij voor de wetenschap de machtigste stimulans tot verdere ontwikkeling. De wetenschap in het kapitalisme — we kunnen het zonder reserve uitspreken — profiteert van de oorlog. Toch is dit slechts betrekkelijk. Want in de eerste plaats wordt de wetenschap door de oorlog tot een staatsmonopolie gemaakt en daardoor in haar vrijheid belemmerd en tegelijk wordt zij gedwongen zich in een richting te ontwikkelen, die haar in tegen-

stelling brengt tot de behoeften der mensheid. Wanneer de natuuronderzoekers zich boven het enge geleerden-standpunt kunnen verheffen, wanneer zij zichzelf gaan zien als en willen zijn dienaren der mensheid, moet ook in hen de afschuw tegen de oorlog rijzen. Dan zullen zij weigeren hun krachten in dienst van de vernietiging te stellen.

Het probleem is hiermee echter niet opgelost. Want wij hebben gezien, hoe de oorlogvoering ook de ontdekking der meest pacifistische natuurkundigen weet te benutten. Of zij willen of niet, het natuuronderzoek blijft onderworpen aan de belangen van de oorlogvoering zolang de kapitalistische maatschappij blijft voortbestaan. Daarom is slechts één oplossing mogelijk: de onteigening van het gehele productie-apparaat met inbegrip van de wetenschap door het proletariaat en het dienstbaar maken aan de algemene belangen der mensheid.

Naar nieuwe vormen van bedrijfsbeheer

„In een veelzeggend telegram vermeldde j.l. Dinsdag een speciale correspondent van de „Times”, dat het geallieerde militaire bestuur geweigerd had, beslissingen te erkennen van de plaatselijke bevrijdingscommissies, die met succes alle industriële bedrijven hadden bezet en overgenomen voor de komst van onze troepen. Met het oog op de „efficiency” worden bedrijfsdirecties als van Valletta of Fiat — die actief met de Duitsers samenwerkten — weer in haar functie hersteld, onder de bedreiging, dat de geallieerden geen steenkool en andere grondstoffen zullen afstaan voor fabrieken, die door arbeidersraden worden geëxploiteerd.”

(Geciteerd uit: Revue van buitenlandse stemmen... uitgave M.G. Nr. 2.)

Onderstaand artikel is een hoofdstuk uit een groter geschrift over „natuurwetenschap en maatschappij”. Wij brengen het thans als afzonderlijk artikel, omdat het door de uitvinding van de atombom actueel is geworden. Wij hopen bij een latere gelegenheid het geschrift in zijn geheel te kunnen uitgeven.

Efficiency is het woord, dat elk modern zakenman op de lippen bestorven ligt. En geen wonder. De efficiency, d.w.z. de doelmatigheid van de inrichting van het bedrijf is voor de kapitalistische ondernemer van het grootste belang. Naarmate de arbeid beter is georganiseerd, de grondstoffen, gereedschappen en werktuigen het doelmatigst gebruikt worden, de administratie op de meest overzichtelijke en eenvoudige wijze is ingericht, des te lager is de kostprijs en des te hoger de winst.

Uit de practijk van het productie-proces weet de arbeidersklasse wat „efficiency” betekent. Voor haar komt het hierop neer, dat de arbeid geïntensifieerd wordt, dat wil zeggen, dat zij in dezelfde tijd meer producten voortbrengt, dat zij dus regelmatig en onophoudelijk aan de arbeid blijft, dat de arbeidsverrichtingen zodanig worden gecontroleerd en voortdurend herzien, dat over-

bodige bewegingen achterwege blijven, dat elke rust gedurende het arbeidsproces zoveel mogelijk wordt vermeden, kortom, dat er uit den arbeider gehaald wordt, wat er volgens de berekeningen van de ingenieurs en andere bedrijfseconomen in moet zitten. De efficiency, dat is dus de voortdurende vergroting van de uitbuiting der arbeidersklasse is dan ook niet alleen een der wrijfpunten tussen arbeiders en ondernemersklasse, maar tegelijkertijd de reden, waardoor de arbeidersklasse een andere opvatting heeft omtrent datgene wat inderdaad efficient, dus doelmatig is.

Doordat beide klassen onder geheel andere voorwaarden aan het productie-proces deelnemen, de één als loonarbeider en de ander als kapitalist, beiden dus geheel andere belangen hebben bij het arbeidsproces, is de waardering van de doorvoering van nieuwe efficiënte maatregelen verschillend.

Voor de ondernemersklasse, die het winstmaken als doel van elke productie ziet, is elke doorvoering van nieuwe arbeidstechniek, die de winst verhoogt, uit de aard der zaak welkom. De arbeiders daarentegen beschouwen het arbeidsproces in de allereerste plaats als een werkzaamheid, die door mensen wordt verricht. Zij zelf immers moeten werken. Zodra het arbeidsproces voor hen dus steeds meer een uitputtingsproces wordt, waarin van arbeidsvreugde en daarmee van levensvreugde geen sprake meer is, moeten bij hen vanzelfsprekend andere opvattingen opkomen, omtrent de wijze waarop het bedrijf technisch wordt geleid. Vandaar dan ook, dat elke arbeidersklasse, die macht uitoefent, andere richtlijnen geeft, volgens welke het bedrijfsleven zal verlopen. Op dit punt lopen de wegen tussen arbeidersklasse en bourgeoisie radicaal uiteen. En dit is vanzelfsprekend.

Het gaat hier immers om één der belangrijkste functies, die de moderne ondernemer nog onder zijn contrôle heeft. Zoals bekend, grijpt de staat steeds meer in het economisch leven in. Hoewel niet overal precies hetzelfde, is de algemene tendenz, dat hij de opdrachten verstrekt, de aanwijzingen levert voor grondstoffen, gereedschappen en arbeidskracht. Hij bepaalt de normen waarbinnen de lonen zich mogen bewegen, stelt de prijzen vast en geeft algemene richtlijnen voor de ondernemers en arbeiders bij een eventueel conflict.

Van de zijde van de staat is de bewegingsvrijheid van de ondernemers veel meer aan banden gelegd dan dit vroeger het geval was. Aan de éne kant voelen de ondernemers dit als een druk, aan de andere kant weten zij daarentegen, dat hun afzet nu verzekerd is en daarmee hun winst. Nog belangrijker is het feit, dat het hun duidelijk is, dat zij op de wereldmarkt alleen nog iets kunnen betekenen, als de totale macht van de staat, die

het belang van de gehele kapitalistische klasse vertegenwoordigt, achter hen staat.

Toch zijn er voor den enkelen kapitalist nog genoeg functies over, die tot zijn domein behoren. Een dier functies is de wijze van bedrijfsbeheer, de wijze dus, waarop de ondernemer toezicht houdt op het verloop van het arbeidsproces binnen het bedrijf. Hij zelf b.v. bepaalt, hoe de administratie zal worden ingericht, in hoeveel ploegen zal worden gewerkt, hij maakt tijdstudies, die nodig zijn voor een vlot functionerend arbeidsproces en brengt de verbeteringen aan, die hij aan de hand van de rapporten van zijn „rationalisatie-ingenieurs” meent te moeten doorvoeren. Want al is het in het algemeen zo, dat de enkele ondernemer de grondstoffen, tegen vaste door de staat bepaalde prijzen koopt en volgens vaste prijzen afzet, daarbinnen is nog een ruim gebied, waar hij door zelf initiatief te nemen, invloed kan uitoefenen op de grootte van zijn winst.

Elk ingrijpen van de arbeiders op het bedrijfsbeheer, zal dus vanzelfsprekend op de felste tegenstand van de ondernemersklasse stuiten.

Daar de steeds verder doorgevoerde efficiency in het bedrijf de tegenstellingen tussen den enkelen ondernemer en het fabriekspersoneel voortdurend verscherpt, tracht de ondernemer langs allerlei wegen dit verzet in geordende banen op te vangen en heeft hij uitlaatkleppen tot zijn beschikking in de vorm van het schriftelijk of mondeling toelichten van bezwaren. Omgekeerd wekt hij bij de arbeiders de indruk, alsof hij hun ook in het bedrijfsbeheer wil betrekken, door de mogelijkheid open te stellen, op initiatief der arbeiders allerlei verbeteringen in het bedrijf door te voeren. „Jeder denkt mit” — ieder denkt mee, was een geschrift dat de „Reichsausschuss für Leistungssteigerung” uitgaf. Reeds vóór de oorlog kende men hier in Holland ook dergelijke pogingen van de directies, de arbeiders voor dit wagentje te spannen. En enkele arbeiders, hun bijzonder belang belangrijker achtende dan het klasse-belang, vlogen, door premies aangelokt, hier wel eens op in.

Dit kon en kan echter niet verhinderen, dat de arbeidersklasse zich toch tegen de „efficiency” verzet, omdat het niet anders betekent, dan een met scherper middelen doorgevoerde uitbuiting der arbeidskracht.

Het is begrijpelijk, dat de verder doorgevoerde rationalisatie van het bedrijf niet iets is, wat slechts voortkomt uit één of andere grillige inval van een ondernemer. De totale toestand van het kapitaal, de concurrentie-strijd waarin het nationaal of internationaal gewikkeld is, bepaalt tevens in hoeverre het het arbeidstempo moet opvoeren en nieuwe arbeidsmethoden moet doorvoeren. Al naar mate deze dan ook ondragelijker worden, moet

de ondernemersklasse in steeds flagranter tegenstelling tot de arbeidersklasse komen te staan en deze tegenover haar. Uit de overbelasting van het menselijk kunnen ontstaan bij de arbeiders op de duur nieuwe opvattingen over de wijze waarop het bedrijf moet worden ingericht. Dit gebeurt dus, doordat de arbeiders er zelf direct mee te maken hebben, doordat het arbeidsproces ten opzichte van hun arbeidskracht zich steeds meer als een vernietigingsproces openbaart.

Het arbeidsproces als vernietigingsproces kan men natuurlijk ook van een andere kant belichten. Het komt kort en duidelijk tot uitdrukking in de woorden: Eerst kanonnen en dan boter. We weten, dat vooral in de oorlog, als het kapitaal in zijn direct bestaan wordt bedreigd, de zweep der efficiency de arbeiders eens te meer striemt.

Maar ook als het kapitaal niet in oorlog is, maar de concurrentiestrijd op vergrote schaal, met machtiger staten-blokken voert, gaat de efficiency onverbiddelijk voort. Doordat de ondernemer, nu zijn belangen georganiseerd in de staat behartigt, heeft het hele economische leven een verandering ondergaan. Het economisch leven, tot één eenheid georganiseerd, d.w.z. productie-tak naast productie-tak in onderling verband opgesteld, staat in het gelid en is slagvaardig aangetreden; het economisch leven is als een oorlogswapen georganiseerd en wordt als zodanig gedirigeerd.

Alleen gezien het raam van deze economische organisatie en de taak waarvoor zij in beweging wordt gesteld, is het duidelijk, dat de ondernemersklasse als geheel de invloed der arbeiders op het bedrijfsleven moet afwijzen. Inplaats van een democratisering van het bedrijfsleven ten aanzien van arbeidstempo, invoering van nieuwe machines, productie-richting en productiegrootte, doorvoering van een arbeidstijd-rekening, die de arbeiders een werkelijk inzicht geeft in de verdeling van het maatschappelijk product, kortom inplaats van een steeds meerdere daadwerkelijke medezeggenschap in het bedrijfsleven, staat de tendenz tot doorvoering van een autoritair bedrijfsbeheer. Het is het grootste bedrog, indien men de arbeiders voorhoudt, dat meerdere medezeggenschap in het bedrijfsleven parallel kan gaan met een steeds meer door de staat geleid economisch leven. Hoe meer het kapitalisme in de periode komt van chronische noodtoestand, die zich voordoet in de vorm van oorlog of van een als oorlogswapen georganiseerd economisch leven, des te meer ontpopt zich de staat als directe belangen vertegenwoordiger van de ondernemersklasse en zal op de meest wezenlijke grondslagen, waarop deze maatschappij is ingericht, niet, ook niet door strijd, capituleren. Hij zal als klasse-staat, maatschappelijk gesproken, moeten worden geliquideerd.

Hoe meer het bedrijfsleven zich autoritair organiseert, min of meer in gelijke tred voltrekt zich dit ook in de enkele fabriek. Want de enkele fabriek is een onderdeel van het geheel. Dit geheel wordt van boven af, uitgaande van de kapitalistische belangen, georganiseerd. De onder-dirigenten, de ondernemers, hebben zorg te dragen voor de uitvoering van de hen opgedragen taak. Maar niet alleen de directies. Ook de arbeiders moeten op hun beurt de hun opgedragen taak volbrengen. En de wijze waarop dit gebeurt is alleen mogelijk, als van boven af, niet alleen de algemeen-economische, maar ook de bedrijfs-economische richtlijnen worden gegeven. Dit staat dus niet in tegenstelling tot het feit, dat de ondernemers in het bedrijf nog allerlei functies uitoefenen, waarover we in het begin schreven. Het zegt niets anders, dan dat deze maatregel, ook die, betreffende praktische doorvoering van nieuwe meer efficiënte arbeidsmethoden, niet kunnen worden beschouwd buiten het algemeen-economisch leven. Het geeft ons tegelijkertijd een inzicht in het feit, dat de „strijd tegen de efficiency”, één der vele kanten is, waarin de strijd om de macht door de arbeiders wordt gevoerd.

—o—

Aan de kop van dit artikel drukten we het telegram af van den specialen correspondent van de Times, waarin hij meldde, dat Generaal Alexander uit overwegingen van „efficiency” de arbeidersraden, die de bedrijven exploiteerden, elke toevoer van grondstoffen en steenkool zou verhinderen. We zullen straks nagaan, in hoeverre de „efficiency” hier niet als voorwendsel wordt gebruikt om de Italiaanse arbeidersklasse weer opnieuw in knechtschap te brengen. Thans willen we echter voor een moment aannemen, dat dit „argument” inderdaad de maatstaf was voor Alexander's optreden en nagaan, in hoeverre de efficiency der arbeiders verschilt met die der ondernemers.

In het voorgaande hebben we reeds uiteengezet, hoe de kapitalistische ontwikkeling tot een steeds meer autoritair bedrijfsbeheer voert. Het resultaat daarvan zal zijn, dat de arbeidersklasse steeds minder invloed op het directe bedrijfsleven zal kunnen uitoefenen. De beslissingen worden niet alleen zonder hen, maar tegen hen genomen. Nog meer dan ooit voorheen, worden de moderne fabrieken met hun ingewikkelde machines, hun ingenieuze gereedschappen, het stompzinnig lopende bandwerk en het moordend tempo waarin wordt gewerkt, tot een macht die zich tegen de arbeiders keert en die zij verfoeien omdat het hun levensgeluk vernietigt.

Daar waar de arbeiders dus zelf macht uitoefenen, zullen ze dan ook andere middelen van bedrijfsbeheer doorvoeren. Dat wil niet zeggen, dat ze de doelmatige inrichting van het bedrijfsleven zullen opgeven, integendeel. Alleen wordt 't accent der efficiency

op een ander punt gelegd. De doelmatigheid van de inrichting van het bedrijf, die onder kapitalistische verhoudingen een functie is van de winstmakerij, wordt onder arbeidersbeheer een functie om het levensgeluk der mensen zo hoog mogelijk op te voeren. Maar om dit te kunnen doorvoeren, zullen de arbeiders eerst zelf de bedrijven moeten hebben overgenomen, moeten zij zelf de bedrijfsleiding uitmaken. Dit betekent dus feitelijk de volledige onteigening van de kapitalistische klasse en op dit punt zal dan ook de felste tegenstand der bourgeoisie worden ondervonden.

Voor den kapitalistischen ondernemer is de bedrijfsleiding een functie om zijn private belangen te behartigen. Voor de arbeiders, die in de fabrieken zelf moeten werken, zal de bedrijfsleiding wanneer zij die uitoefenen, dus een werkzaamheid zijn, die hen allen aangaat. Deze zal dus niet door één, maar door allen worden uitgeoefend, want ze hebben er allen belang bij. Daarom zullen zij dan ook over de fundamentele grondslagen waarop de bedrijfsleiding zal worden gevoerd, gezamenlijk vergaderen. En als de besluiten zijn gevallen zullen deze arbeiders de uitvoering aan anderen, die op het gebied der bedrijfsleiding het best zijn geschoold (hetwelk zeker lang niet altijd met de directies samenvalt) overdragen. Diegenen, die deze arbeid dus verrichten, staan dus niet in dezelfde positie als de vroegere ondernemer, want ze krijgen hun opdrachten uit handen van het bedrijfspersoneel en daaraan zijn ze voortdurend verantwoording verschuldigd.

De doorvoering van een dergelijk bedrijfsbeheer is het werk van allen geworden. Maar dat kost tijd. Voor den kapitalistischen ondernemer die bevangen is in zijn bijzondere wijze van bedrijfsbeheer, is dit alles een aanfluiting aan de meest elementaire grondslagen van modern bedrijfsbeheer. En van dit standpunt gezien heeft hij volkomen gelijk. Want de toestand waarin het huidige kapitaal verkeert, vereist dat elk bevel, dat de meest geraffineerde, de direct de levenskracht der arbeiders aantastende arbeidsmethoden ogenblikkelijk, zonder tegenspraak worden doorgevoerd. Daardoor wordt de strijd tegen de efficiency dan ook tegelijk een der onderdelen van de strijd om het zijn of niet zijn der arbeidersklasse. Daardoor zullen de arbeiders in de toekomst meer dan ooit gedwongen worden, zich met problemen van bedrijfsleiding bezig te houden. Vandaar dan ook, dat in elke revolutionaire beweging van enige omvang en diepte, de vroegere directies onverbiddelijk uit hun posities zullen worden gestoten. Juist omdat de inrichting en de wijze waarop het bedrijf wordt beheerd, een van de belangrijkste elementen uitmaakt van het dagelijks leven der arbeiders, daardoor zal vooral in de beginne door de arbeiders aan deze kwestie zeer veel aandacht worden

besteed. Voor de arbeiders, die over deze dingen vergaderen, is dit geen tijdverlies, maar een noodzakelijke „onkosten”, die aan elk arbeidsproces eigen is.

Ten opzichte van de nieuwe vormen waarop het bedrijfsbeheer zal plaats vinden, staan de arbeiders in den beginne vreemd. Ze zullen (wij erkennen de betrekkelijkheid van alle vergelijkingen) er even onwennig tegenover staan, als de opkomende burgerij, die ook de draagster was van een nieuwe, maar thans overleefde, maatschappelijke orde. Het grote verschil tussen hen en de arbeiders is echter, dat de laatsten over een uitgebreid wetenschappelijk reservoir zullen beschikken, zowel wat materiaal als krachten betreft. De opkomende bourgeois moest alleen de bedrijfsmoeilijkheden oplossen, voor de arbeiders echter zal het bedrijfsbeheer een functie zijn van de collectiviteit. Toch sluit dit niet uit, dat ook de arbeiders in den beginne nog onwennig zullen staan. Maar wij weten, dat deze stappen de eerste zijn op de lange weg, die de mensheid zal betreden in haar strijd en het daarmee opkomend verlangen, haar leven te regelen in overeenstemming met eigen behoeften. Maar juist omdat het de eerste stappen zijn en omdat de arbeiders de belangrijkheid ervan inzien, zullen vooral in den beginne de besprekingen lang en zwaarwichtig en soms (of misschien vaak) niet al te zakelijk zijn. Men zal eenvoudige problemen b.v. niet de baas kunnen worden en moeilijke wel of soms ook niet. Daardoor lijkt het den buitenstaander en den grimmigen bourgeois alsof dilettanten aan het werk zijn en het nooit zullen leren. Wij communisten weten echter, dat dit alles nog slechts een proberen is, dat tijd kost, kostbare tijd. Maar ook, dat de kortstondige verspilling van deze arbeidstijd in het geboorte-tijdperk van de nieuwe maatschappij, niet te vergelijken is met de verspilling aan arbeidstijd die ontstaat uit de maatschappelijke rampen die het kapitalisme voortbrengt.

Maar niet alleen zullen de discussies der arbeiders over deze zaken soms lang duren en niet vlot verlopen, wij willen zelfs aannemen, dat ze ook overbodige commissies en controle-apparaten zullen instellen, als een begrijpelijk wantrouwen tegen de nog vers in hun geheugen liggende inrichting van het kapitalistisch bedrijfsleven.

Hoe waar dit ook moge zijn, dit alles is niet eens het belangrijkste. En dat weten de ondernemers evenals hun generaals. Ook zij weten, dat fouten die gemaakt worden, binnen korte tijd kunnen worden hersteld. Neen, daarin ligt voor hen het bezwaar niet. Het grote gevaar ligt niet in de fouten, niet in de volgens hen onvoldoende efficiency die de arbeiders doorvoeren, maar in de principiële vijandigheid van de arbeidersmaatregelen aan het kapitalistisch bedrijfsbeheer.

Daar is b.v. het openbaar en gemeenschappelijk bespreken van de technische en administratieve moeilijkheden in het bedrijf, de openbare controle op de werkzaamheden van de comités, de openbare boekhouding en de eenvoudige en overzichtelijke weergave hiervan aan de arbeiders, de openbare beoordeling van alle in het bedrijf werkende genoten, het ongedwongen praten van arbeiders gedurende het werk, zonder dat ze dus schichtig opkijken als de baas hen ziet, het zelf toezicht houden op de besparing van arbeidsmateriaal, de openbare bespreking of constructie- en organisatieverbeteringen wel of niet in het belang zijn van de werkenden, de ruil van technische ervaringen tussen de verschillende bedrijven en het uitgeven van werkkranten, waarin dit alles wordt besproken.

Kortom, **dit zelf meedenken van alles**, is het kapitalistisch bedrijfsbeheer volslagen vijandig. Dit laatste staat in flagrante tegenstelling tot de wijze waarop de arbeiders het bedrijf zullen leiden, omdat al deze functies niet alleen gemeenschappelijk en in het openbaar zullen worden besproken, maar omdat de uiteindelijke beslissing over de wel of niet doorvoering van de te nemen maatregelen tot de uitsluitende bevoegdheid behoort van het bedrijfspersoneel en voorzover het een algemeen karakter heeft, van de bedrijfspersonelen en de uit hen gevormde arbeidersraden.

Instinctief, maar door haar intellectuelen ook doordacht, voelt de bourgeoisie het dodelijk gevaar dat haar hier bedreigt, n.l. de daadwerkelijke éénwording van de arbeiders, hun openbare controle en hun zeggenschap over alle maatschappelijke functies. De ondernemersklasse voelt, dat hier, indien dit voortdurend zou plaats vinden een voor haar gevaarlijke gewoonte ontstaat, de overigens vanzelfsprekende gewoonte, dat rekenschap en verantwoording moet worden afgelegd aan diegenen die werken.

Zodra voor de arbeiders deze opvattingen gemeengoed worden, is er een grondige breuk ontstaan tussen ondernemers en arbeiders. De toekomstige gewoonte, dat rekenschap en verantwoording geëist wordt, van datgene wat in het bedrijf geschiedt, doet de ondernemer zich als een vreemde in zijn eigen fabriek gevoelen; hij kan het niet verkroppen, dat men in zijn fabriek vergadert en complotteert tegen zijn bestaan. Daarom zal dit alles de tegenstellingen tussen de arbeiders en de in de staat georganiseerde bourgeoisie doen toenemen en de strijd der arbeiders des te meer tot een algemeen maatschappelijke strijd maken, tot een strijd om de macht.

Voor de arbeiders daarentegen wordt, al naar mate het inzicht in deze kwesties rijpt, het bedrijf niet langer beschouwd, als een plaats waar levensgeluk wordt vernietigd of in de kiem wordt gesmoord, maar beschouwd als een plaats waar door gezamenlijk optreden, door strijd en discussies in de strijd, door handelen en

zelf te organiseren, zij een nieuwe maatschappelijke orde kunnen doorvoeren. Het bedrijf wordt nu iets geheel anders dan slechts een stoffelijk instrument, waarin levende arbeidskracht wordt uitgebuit; het wordt nu het uitgangspunt, waar de arbeiders geheel nieuwe functies hebben te verrichten, waar ze nieuwe problemen op te lossen krijgen, en nieuwe uitzichten zich openen. Het bedrijf, dat dus enerzijds de kapitaalsmacht der bourgeoisie vergroot, ondermijnt tegelijkertijd de grondslagen van haar bestaan. Daarom is de fabriek en de werkplaats een groot gevaar voor de bourgeoisie en dat vooral, als de arbeiders eenmaal hebben beleefd wat het zeggen wil, zelf te bouwen, dus concreter gezegd, het leven van een ieder die productief werkzaam voor de gemeenschap is, in overeenstemming te brengen met de behoeften, zoals de maatschappij ze zelf tot ontwikkeling heeft gebracht. Dit gevoel der arbeiders, dragers van een nieuwe wereld te zijn, d.w.z. de zekerheid te bezitten, die kracht te ontwikkelen, macht zodanig uit te oefenen, dat de werkende bevolking de vruchten van haar eigen arbeid plukt, dus nuttig aanwendt, dit gevoel probeert de bourgeoisie op alle mogelijke wijzen, zowel door propaganda als door geweld te breken. Op dat punt treffen elkaar alle bourgeoisieën, al bestrijden en bestreden ze elkaar met de heftigste en smerigste middelen. Op dat punt worden ze elkaars collaborateurs.

Daarom is dan ook de reden, die generaal Alexander opgaf, de arbeidersraden niet van grondstoffen en steenkool te voorzien, niet zozeer voortgekomen uit de niet efficiënte aanwending der bedrijven. Want in dit geval zouden er allerlei mogelijkheden zijn geweest om de fascistische directeuren en ingenieurs te dwingen onder controle der arbeiders al hun krachten te geven. Dan zou de openbare controle der arbeiders de sabotage van deze heren kunnen verhinderen, want het arbeidsproces zelf toont de bron der sabotage aan. Maar dit alles deed hij niet. Door zijn maatregelen maakt hij juist de werkzaamheden van de arbeidersraden onmogelijk.

Daar waar het gaat om arbeidersmacht te breken, leert ons de praktijk dus weer opnieuw, dat fascistische en democratische kapitalisten en hun gezagdragers een eenheidsfront vormen tegenover de nieuwe macht, die zich gaat formeren.

Voor de Italiaanse arbeidersklasse, die al zoveel slagen heeft gehad, is het weer opnieuw een bewijs, dat de bevrijding van de werkende mensen niet het werk van de „democraten”, maar van hen zelf is. Maar ook voor ons is het een les en wij zullen die als arbeiders ter harte nemen.

Het zieke kapitalisme.

(Vervolg)

Oorzaken en einde van de ziekte.

In ons laatste nummer hebben wij gezien dat in de kapitalistische maatschappij in weerwil van alle lapmiddelen en recepten de ziekteverschijnselen niet afnemen, dat de productiekrachten steeds sterker geremd worden en er steeds meer waarden van elke soort worden vernietigd. Wat zijn de oorzaken van deze ontwikkeling?

Karl Marx, die de bewegingswetten van de maatschappij exact heeft onderzocht, schreef in 1859 in zijn boek „Zur Kritik der politischen Oekonomie”: „Op een zekere trap van hun ontwikkeling aangekomen, geraken de materiële productiekrachten van de maatschappij in strijd met de aanwezige productieverhoudingen, of wat daar slechts een juridische term voor is, met de eigendomsverhoudingen, waarbinnen zij zich tot nu hadden bewogen. **Van ontwikkelingsvormen der productiekrachten veranderen deze verhoudingen in ketens er van. Er treedt dan een tijdperk van sociale revolutie op.**”

Het kapitalistische economische stelsel heeft al lang de periode bereikt, waarin de productieverhoudingen, d.w.z. het privaateigendom aan productiemiddelen met de productiekrachten in strijd zijn geraakt en deze voortdurend remmen. Deze ziekte is niet geneeslijk, hij is op de duur dodelijk. Wij weten niet hoe en wanneer het einde komt, er kan een tijdelijke opluchting komen, maar de val zal dan alleen des te dieper zijn. Het einde komt onherroepelijk.

De slavenstaten van de oudheid, zoals b.v. Rome, ontwikkelden zich in opwaartse lijn, omdat de arbeidsverdeling binnen de maatschappij en de door de slavenzweep geforceerde grotere arbeidsprestatie van de slaven een belangrijke verhoging van de productie en een ontwikkeling van de productiekrachten met zich mee brachten. Maar het goedkope slavenwerk ruïneerde het ambacht in de steden en ook de vrije boeren werden door slaven vervangen. Het grootste gedeelte van de vrije bevolking werd werkloos en verloor het werken. Toen er dan door de oorlogen, die gevoerd werden om slaven en tributen te verkrijgen, de omliggende landen verwoest en beroofd waren, en toen daarom niet meer voldoende slaven konden worden aangevoerd, kwam men op 't land en in de stad werkkrachten te kort. Gebouwen en waterleidingen, straten en fortificaties raakten in verval, het land bracht te weinig op en de hele maatschappij in Rome kwam ten val en ging onder in de barbarij. Alle slavenstaten

in de antieke wereld gingen met hun cultuur te gronde, omdat de slavernij de productiekrachten tenslotte vernietigde.

Na de ondergang van de oude culturen moesten de volkeren van het avondland van voren af aan beginnen. De feodale maatschappij van de middeleeuwen ontwikkelde zich opwaarts, omdat de arbeidsverdeling in de steden en de met behulp van de rijzweep van de grondbezitters geforceerde hogere arbeidsprestatie van de lijfeigen boeren een opvoering van de productie veroorzaakten. Maar aan deze maatschappij kwam een einde, toen de lijfeigenschap en de stedelijke gildebeperkingen, alsmede de territoriale versnippering onder de feodale maatschappij met zijn tolmuren, zijn verschillende muntstelsels, maten en gewichten, de versnipperde rechtsverhoudingen en andere beperkingen van het handelsverkeer een remmende werking op de verdere ontwikkeling van de productiekrachten begon uit te oefenen. Het einde was de revolutie van de burgerlijke klasse en de val van de feodale heerschappij.

Nadat deze ketens waren opgeruimd en de nieuwe kapitalistische productieverhoudingen waren ingevoerd, nam de nieuwe maatschappij een hoge vlucht, omdat hier, als bij geen andere maatschappij voordien, door de machine en door de met de hongersweep geforceerde meearbeid, die door een grote proletarische massa was opgebracht, een productiviteit van de arbeid werd bereikt, waarvan voordien niemand had durven dromen. Stormachtig en steil was de vooruitgang, zo lang de productie kon worden opgevoerd, zo lang het mogelijk was ondanks periodiek optredende crises door de uitbreiding van de markt en de ontsluiting van nieuwe afzetgebieden de geproduceerde waren te verkopen. De kapitalistische economie produceert immers niet om de behoeften van de massa te bevredigen maar alleen om winst op te leveren voor den kapitalist. Vanzelfsprekend worden daarbij ook gebruiksvoorwerpen vervaardigd, maar slechts gebruiksvoorwerpen van een heel speciaal soort, zulke voorwerpen namelijk, die als waren kunnen worden verkocht en daardoor den eigenaar van de productiemiddelen verrijken. Of daarbij gebruiksvoorwerpen of overtollige luxe, of dingen om krankzinnige grillen te bevredigen, of goederen die vernietigd moeten worden, voor de dag komen, dat kan den kapitalist niets schelen. De enige drijfsveer van de productie is de winst. De behoeften van het volk, die de waren niet kunnen betalen, laten den kapitalist koud. Men spreekt in de kapitalistische economie vaak van overproductie, van crises door overproductie veroorzaakt, maar een overproductie van gebruiksvoorwerpen heeft in de kapitalistische geschiedenis nooit plaats gehad. Aan de behoeften van de grote massa, in 't bijzonder van de proletarische massa is met deze manier van produceren nooit voldaan, of helemaal niet of alleen heel behoeftig, en dan slechts in zoverre de betreffende goederen door de arme lagen van de bevolking konden worden

gekocht en betaald. Maar toch heeft periodiek een **overproductie van waren** tot een crisis geleid.

Toch kon het kapitalisme zich verder ontwikkelen, zolang het mogelijk was de warenmarkt uit te breiden en zo ontwikkelde zich uit de markt van de stad en van het beperkte economische gebied de nationale economie, de Europese economie en de wereldeconomie met de wereldmarkt. Maar dan komt er aan de ontwikkeling in deze richting een eind. Wel kon het productieapparaat nog vergroot worden, maar een uitbreiding van de wereldmarkt was slechts in beperkte mate of helemaal niet mogelijk en zo groeide de tegenstelling tussen de omvang van het productieapparaat en de productiviteit van de arbeid enerzijds en de aanwezige markt anderzijds. Het productieapparaat werd te groot voor de markt, de markt bleef te klein voor de verdere ontwikkeling van de productiviteit en de grootte van het productieapparaat, de economische schaar ging voortdurend verder openstaan en gaat nooit weer dicht. Dat is het begin van de algemene crisis van het kapitalisme en het tijdperk van zijn verval. De kapitalistische manier van produceren belemmert de verdere ontplooiing van de productiekrachten. Weliswaar wordt er nog geproduceerd, maar daarnaast wordt er voortdurend meer vernietigd, en steeds meer produceert de kapitalistische maatschappij voor de **vernietiging**, niet alleen in de oorlog, maar ook in de vrede.

Alle pogingen van de bourgeoisie, tot verdere ontwikkeling van de productiekrachten en om de productie op te voeren veranderen tegenwoordig in hun tegendeel en beperken de mogelijkheden van productie of leiden tot de vernietiging van maatschappelijke waarden.

Tot aan het einde van de vorige eeuw was de kapitalistische wereld betrekkelijk eenvoudig van structuur. In Europa bestond een industrieel centrum, dat grondstoffen nodig had en in overvloed waren produceerde. Om dit centrum was de overige wereld gelegen, agrarische, halfkoloniale en koloniale landen, die de nodige grondstoffen leverden en het overschot aan waren opnamen. Door deze structuur was een relatieve stabiliteit gegarandeerd. Maar in het bouwsel van deze nog dragelijk functionerende kapitalistische wereld bestond een grote kloof. De vraatzuchtige kapitalistische hydra bezat twee koppen: Engeland en Duitsland. Eén van beiden was te veel. Reeds in Februari 1896 schreef de Engelsman Mitchell in „The Saturday Review“: „Konden morgen alle Duitsers gedood worden, er zou geen „Engelse handelszaak, geen Engelse onderneming zijn, die zich „niet onmiddellijk uitbreidde. Konden morgen alle Engelsen ge- „dood worden, zo zouden de Duitsers in dezelfde verhouding „vooruitgaan. Hier ligt de eerste grote **rassenstrijd** der toekomst; „hier zijn twee groeiende naties, die tegen elkaar opdringen, man

„tegen man, over de gehele wereld. De een of ander moet het veld ruimen en de een of ander zal ook het veld ruimen.”

De beslissingsstrijd werd reeds in die tijd door de beide imperialistische mededingers economisch, politiek en militair voorbereid. In 1914 kwam de uitbarsting. Het doel was de vijandelijke concurrentie uit te schakelen en op een beslissing aan te sturen wat betreft grondstoffen en afzetgebieden. Wel werd Duitsland verslagen, maar het doel werd niet bereikt. Het tegendeel had plaats: Amerika, dat ondanks zijn kapitalistische ontwikkeling vóór de oorlog nog grondstoffen had geleverd en Europese waren had ópgenomen, en aan Duitse en Engelse kapitalisten de mogelijkheid had geboden hun kapitalen te beleggen, had in de oorlog zijn productieapparaat sterk vergroot en was de grootste imperialistische concurrent geworden. Japan kwam als mededinger op de wereldmarkt en het resuachtige Rusland ging tot autarkie over en kwam niet meer als afzetgebied in aanmerking. Er waren nieuwe koppen bijgegroeid, het productie-apparaat van de hele wereld was geweldig vergroot, de wereldmarkt was door vergaande verarming, door de crisis en door het wegvallen van Rusland als kapitalistisch land sterk ingekrompen. Het kwaad was er voor alle landen erger op geworden.

Toen op het einde van de oorlog de Duitse kapitalisten de inflatie kunstmatig verscherpten om de schulden van het rijk en van de industrie te annuleren en de industrie van de financiële belasting te bevrijden, beroofden zij tegelijk de spaarders en rentetrekkingen van hun spaarduiten en vernietigden een sector van hun binnenlandse markt. Het gevolg was geen uitbreiding, maar een inkrimping van de markt. Toen zij tot deflatie overgingen en de markt stabiliseerden, moesten zij ambtenaren ontslaan en salarissen bezuinigen, waardoor de verhoudingen van de markt nog eens geschaad werden. Daarna rationaliseerden zij hun bedrijven om door betere bedrijfsorganisatie en procédés de productiekosten te verminderen en een deel van de wereldmarkt te veroveren. Dat konden zij alleen maar doen, door tegelijk miljoenen arbeiders op straat te gooien. Enerzijds werd de productiviteit van de arbeid opgevoerd, anderzijds werden echter door deze maatregel reusachtige productiekrachten uitgeschakeld en vernietigd. Door de rationalisatie kon de Duitse industrie goedkope massaproducten vervaardigen om daarmee de concurrentie op de wereldmarkt te verslaan en de grote massa als klant te winnen. De productie van massa-artikelen kan echter niet zonder een volksmassa bestaan, die de producten koopt en verbruikt. Maar dezelfde maatregelen, die getroffen werden om de markt te veroveren hebben een sterke werkloosheid ten gevolge gehad en daarmee de markt-voor-massa-artikelen ontwricht.

De bourgeoisie bereikt met al zijn maatregelen een achteruitgang in plaats van een vooruitgang. Het kapitalisme is in de laatste veertig jaar volledig van karakter veranderd. Tot 1910 onge-

veer was het mogelijk om nieuwe machines in gebruik te nemen zonder arbeiders te moeten ontslaan. Tot aan die tijd kon in weerwil van de nieuwe machines nog meer menselijke arbeidskracht in het productieproces worden ingevoegd, de lonen konden worden verhoogd en in 't bijzonder de levensstandaard kon worden opgevoerd. De eigen markt werd daardoor vergroot, en ook de buitenlandse markt kon uitgebreid worden. De toename der productie kon ondanks de opgevoerde productiviteit van de arbeid door het afzetgebied worden opgenomen. Tot op dit tijdstip was het kapitalistische stelsel in staat om de productiekrachten verder te ontwikkelen. Tegenwoordig bestaan deze verhoudingen niet meer. Daardoor wordt het systeem in steeds sterker mate een vernietigingsmachinerie. Zowel volgens plan van de zijde der heersende klasse, dan wel buiten de plannen en bedoelingen om en zelfs tegen die plannen indruisend, worden in voortdurend toenemend aantal geweldige maatschappelijke rijkdommen vernietigd: natuurproducten, grondstoffen, woonhuizen, voedingsmiddelen, culturele waarden, hele fabrieken met bedrijfsinventaris en machines, menselijke arbeidskracht en mensenlevens bij miljoenen tegelijk. Ontzaglijke waarden worden het slachtoffer van de honger naar winst. Reeds voor de oorlog werd in Amerika katoen verbrand om de prijzen op te voeren, in Canada werden de lokomotieven met tarwe gestookt, in Brazilië werd koffie in zee gegooid, in Nederland groenten op de composthoop gegooid. Het verbouwen van cultuurgewassen werd beperkt of verboden, de veeteelt werd ingekrompen en de voedingsmiddelenproductie beperkt; alles werd door de staat georganiseerd, gecontroleerd en zo nodig werd er door de staat bijbetaald. Dat was de uitwerking van de staatscontrole op de productie, van de geleide economie. Op dergelijke wijze drukken de kapitalisten vrijwillig de productie op de grootste schaal; in 't bijzonder door de trusts, kartellen en syndicaten worden deze methoden reeds lang ten uitvoer gebracht. De samenvatting en stillegging van bedrijven, het opkopen van bedrijven om hun aandeel in de handel te verwerven en het daarna stil te leggen, de inkrimping van de productie om de prijzen omhoog te schroeven, zijn algemeen in gebruik in de hedendaagse kapitalistische maatschappij.

Deze zinloze vernietiging gebeurt niet omdat er te veel grondstoffen of voedingsmiddelen of werkplaatsen zijn, in tegendeel: in dezelfde tijd heersen overal nood en ellende. Er bestaan miljoenen honger lijdende werklozen en hongerige kinderen, er is gebrek aan kleding, schoenen, bedden, huisraad en alles wat de massa nodig heeft.

De meest opvallende getuigenis van de vernietigende werking van het hedendaagse maatschappelijke systeem zijn de in vredes-tijd voortdurend stijgende werklozencijfers. Nederland had voor de oorlog 400.000 werklozen, dat betekent bij een 40-uren week

een jaarlijks verlies van 800 miljoen arbeidsuren. Acht miljoen werklozen tien jaar lang, zoals in vooraanstaande kapitalistische landen het geval is geweest, betekent de zinloze verkwisting van 160 milliard arbeidsuren, terwijl tegelijk gebrek is aan alle dingen die de grote massa voor het onderhoud van zijn leven nodig heeft. Zo was de vrede.

In de oorlog laat het kapitalisme onverbloemd zien wat het op het gebied van de vernietiging kan presteren. De imperialistische oorlog wordt door de heersende klasse voorbereid, hij wordt er door begonnen en vakkundig uitgevoerd. Hij dient de doelstellingen van de heersende klasse. Hij wordt gevoerd voor de heiligste goederen van de burgerlijke maatschappij, voor de olie en de rubber, de grondstoffen, afzetgebieden en arbeidsslaven van de wereld, het liefst om de koloniale slaven, omdat zij de goedkoopste zijn, de minste eisen stellen en het minste recht bezitten. De oorlog wordt gevoerd om de vernietiging van de vijandelijke concurrentie en om de hoogste god der bourgeoisie, om de winst. Voor de eerste keer na het einde van de oorlog in 1918 werkten sinds 1939 de bedrijven van Europa, Amerika en Azië op volle productiecapaciteit, voor de eerste keer zonder werklozen, voor de eerste keer met alle machines, terwijl alle industriële ervaring en alle recepten voor een vergrote opbrengst worden toegepast. Met versneld tempo en overuren, aan de lopende band, in serieproductie, onder staatscontrôle, met opdrachten van de staat, samengevat in een georganiseerde economie, een geleide economie, met een gesloten planeconomie werd er voor de oorlog en alléén voor de oorlog en de vernietiging geproduceerd: Oorlogsschepen, transportschepen, vliegtuigen, tanks, kanonnen, machinegeweren, wapens van ieder soort, bommen, fosforbommen, atoombommen, gifgas, munitie, auto's, spoorwegaanmaterialen en andere transportmiddelen alles wat voor de vernietiging bedoeld is. Niets voor de behoefte van de massa. Niet eens garen en naalden, die de arbeidersvrouwen nodig hebben om de in vossen uiteengevallen kleding van de gezinsleden bijeen te houden. Geen lucifers, nodig om vuur aan te steken, geen mespuntje zout, nodig om een beetje smaak aan de surrogaatsoep te geven.

De arbeiders waren niet meer werkloos, zij mochten weer voor een hongerrantsoen met fullspeed werken, en wanneer zij hun werkplaats verlieten, dan was dat alleen om met een uniform aan en gewapend in het vijandelijke land op hun arbeidsbroeders, mannen en vrouwen jacht te maken, om hen als slaven naar het vaderland te slepen, opdat zij daar de leeg geworden arbeidsplaats in de orlogsindustrie weer konden vullen.

Ook de technici waren niet meer werkloos. Duizenden ingenieurs, technici en geleerden zaten in alle industriële werkplaatsen en laboratoria van de aarde om met alle middelen van de wetenschap en alle methoden van het denken nieuwe wapens, machines

en apparaten ter vernietiging uit te vinden: Onderzeeërs, nieuwe vliegtuigen, tanks en bommen, magnetische mijnen, vlammenwerpers, raketprojectielen, pantservuisten, V1 en V2. Alle menselijke rede werd bijeengebracht en georganiseerd, alléén voor de vernietiging. De atoombom, de laatste en belangrijkste prestatie van de kapitalistische wetenschap, is het symbool, de inhoud en de uitdrukking van deze maatschappij. Twee milliard dollar werden uitgegeven om deze bom te construeren. De onderzoekers en geleerden van de twee grootste industrielanden hebben gemeenschappelijk samen daaraan gewerkt, enkel en alleen om de vernietiging tot ongelimiteerde volmaaktheid te brengen. Het is sinds tientallen van jaren het eerste plan, dat onverdeeld gelukt is. De eerste bom die werd neergegooid, bracht de vernietiging van de stad Hiroshima en de dood van 318.000 mensen. Deze bom kan de ondergang van de gehele mensheid veroorzaken en zal hem veroorzaken als het kapitalistische stelsel nog langer blijft bestaan.

Nooit hebben de kapitalisten een betere en gemakkelijker kans om winst te maken, dan in de oorlog. Al de gewone zorgen van den uitbouter hebben zij in de oorlog niet: de jacht op bestellingen en het verkrijgen van grondstoffen, reclame, gesjacher om de prijzen, staking vanwege de arbeiderseisen, afzetmoeilijkheden, enz. Zij fabriceren nu immers niet meer voor de markt, die zij niet beheersen en waarvoor zij moeten vechten en die door een overschot aan waren verstopt kan raken. Het spook der overproductie is weggejaagd; wat zij vandaag laten produceren, is morgen vernietigd. Slechts de éne zorg belast den ondernemer, n.l. dat de oorlog ten einde loopt en hoe de oorlogswinsten zonder verlies in veiligheid kunnen worden gebracht.

In de oorlog produceert het kapitalisme niet voor de behoefte der grote massa, maar voor de behoefte aan oorlogsproducten, producten die uitsluitend voor de vernietiging bestemd zijn.

En vernietigd wordt er op de allergrootste schaal. Alle oorlogsproducten, die bedoeld zijn om er mensen en culturele waarden mee te vernietigen, worden daarbij zelf vernietigd, „tot de laatste patroon”. Maar er wordt oneindig veel meer vernietigd. Een schrikbarend groot deel van wat generaties geproduceerd hebben en wat er aan arbeidsproducten bijeengegaard is, wat in eeuwen met moeite en offers is opgebouwd en waaruit de Europese rijkdom en cultuur gevormd is, bestaat niet meer. Van Afrika tot aan de Noordkaap, van de Spaanse grens tot aan de Terek zijn grote gebieden der aarde verwoest, liggen steden en dorpen in puin, werden bruggen, straten, fabrieken, verkeersmiddelen, bibliotheken en kunstvoorwerpen vernietigd, werden 35 miljoen mensen gedood, mannen, vrouwen, kinderen en grijsaards. Miljoenen zijn invaliden, ontelbare arbeidskrachten van deze en van de volgende generatie zijn vernietigd. Er heeft een bloedorgie plaats gehad, zo verschrikkelijk als de wereldgeschiedenis tot nu

nog niet heeft gezien. Dat is het ware gezicht van het kapitalisme. Wij zien echter tot onze ontzetting, dat het kapitalisme alleen in de oorlog nog „normaal” kan bestaan, d.w.z. op volle toeren kan produceren en alleen in de oorlog en in de vernietiging de voorwaarden van zijn bestaan vindt. Oorlog betekent voor de heersende klasse rijkdom en groeiende winst. Vrede betekent teruggaan naar de crisis en afname van de winst.

De oorlog is ten einde. Hij heeft de dodelijke ziekte van het stelsel niet kunnen genezen. De toestand is er alleen maar erger op geworden. Weliswaar zijn Duitsland en Japan verslagen en worden als concurrenten uitgeschakeld. Maar Amerika, Engeland en Rusland hebben hun productieapparaat geweldig uitgebreid, Frankrijk en Tsjecho-Slovakije, worden sterker geïndustrialiseerd. In China, Indië en Australië, Zuid-Afrika en Canada zijn nieuwe industrieën ontstaan, de mensheid is armer en de markt is kleiner dan voor de oorlog. De overgang naar de vrede-economie is nog niet begonnen, maar er zijn toch al twee miljoen metaalbewerkers in Amerika ontslagen. En terwijl een continent honger lijdt, worden de haringen, die in de visrijke zeeën gevangen worden over boord gegooid, opdat de prijzen niet zullen dalen en de winst niet zal afnemen.

De verschijnselen, die wij in de kapitalistische wereld zien, zijn geen ziekteverschijnselen, het zijn de noodzakelijke gevolgen van de kapitalistische ontwikkeling. Zij zijn onverbreekelijk met het systeem verbonden. Het zijn de onvermijdelijke gevolgen van de privaateigendom der productiemiddelen en de daarmee verbonden warenproductie uit privaat winstbelang.

Het kapitalisme is niet ziek, het kapitalisme is zelf de ziekte, het is het dodelijke kankergezwell in het lichaam van de mensheid! Hier kunnen geen dokters, geen kwakzalvers en geen gezondheidskuren helpen. Hier is maar één uitkomst: een vastberaden radicale operatie. Het kapitalisme is volledig van karakter veranderd, de ontwikkelingsvorm der productiekrachten is in een verwoester der productiekrachten veranderd. Daarom loopt de kapitalistische periode van de geschiedenis der mensheid tegen het eind.

Rosa Luxemburg schreef in het jaar 1916 uit de gevangenis: „Na de oorlog zijn er slechts twee mogelijkheden, of opstijging naar het socialisme, of ondergang in de barbarij.” De slavenstaten van de oudheid zijn ondergegaan, zonder uitzondering. De feodale staten van de middeleeuwen moesten voor de burgerlijke maatschappij wijken. Welke richting zal de kapitalistische maatschappij uitgaan? Wij hebben al een groot stuk van de weg naar de barbarij afgelegd, maar de andere weg, de weg naar het socialisme ligt nog open. Maar het socialisme komt niet van zelf, het komt niet uit de hand van dokters en niet door recepten, het communisme kan alleen door de arbeidersklasse verwezenlijkt worden, in de strijd om zijn bevrijding.

Boek-, Courant- en Handelsdrukkerij
A. REIMAN Jr.

Amsterdam-C.
Joden Breestraat 103
Telefoon 47669